

- בעניין: 1. ג'ודה
- 2.
3. המוקד להגנת הפרט מיסודה של ד"ר לוטה זלצברגר - ע. ר. מרחוב אבו עוביידה 4, ירושלים, 97200
- כולם ע"י ב"כ עוה"ד עדי לנדאו (מ.ר. 29189)
ו/או יוסי וולפסון (מ.ר. 26174) ו/או תמיר בלנק (מ.ר. 30016)
ו/או עו"ד לינה אבו-מוך זועבי (מ.ר. 33775)
שמענם לצורך המצאת כתבי בי-דין הוא
רחוב אבו עוביידה 4, ירושלים, 97200
טל: 02 – 6283555 ; פקס: 02 – 6276317
- העותרים**

- נ ג ד -

1. שר הפנים
2. מנהל מינהל האוכלוסין
3. מנהל לשכת מנהל האוכלוסין במזרח ירושלים
- באמצעות פרקליטות מחוז ירושלים
רח' עוזי חסון 4, ירושלים, 94152
טל': 02 – 6208177 ; פקס': 02 – 6222385
- המשיבים**

עתירה למתן צו-על-תנאי

מוגשת בזאת עתירה למתן צו-על-תנאי, המופנה אל המשיבים והמורה להם ליתן טעם:

- א. מדוע לא יאשרו את בקשת העותר 1 לרשום את בנו הקטין במרשם האוכלוסין הישראלי.
- ב. מדוע לא ינהגו על פי פסיקת בג"ץ, לפיה בקשה לרישום ילד תישקל לגופה, ובנפרד מבקשת הורה לאיחוד משפחות, ויחזרו בהם מהודעתם כי רישומו של העותר 2 "יידון במסגרת אחמ"ש לאמו".
- ג. מדוע לא יודיעו כי כל ילד שאחד מהוריו תושב קבע של ישראל, והוא מתגורר בישראל באופן קבוע עם הורה זה, יירשם במרשם האוכלוסין הישראלי.
- ד. מדוע לא יעגנו את רישומם של ילדים של תושבי המדינה שנולדו מחוץ לישראל בחוק או בתקנות, שיקבעו כי ילדים המתגוררים עם הורה שהוא תושב ישראל, יקבלו את מעמדו של הורה זה.
- ה. מדוע לא יקבעו נהלים וקריטריונים ברורים אודות הדרישות והאופן בו ניתן לפנות על מנת לרשום ילד או ילדה של תושב המתגורר בישראל, במרשם האוכלוסין, וזאת עד לעיגון הנושא בחוק או בתקנות.
- ו. מדוע לא יפרסמו את הנהלים והקריטריונים הללו לכלל הציבור, בשפה הערבית.

ואלה נימוקי העתירה:

1. עניינה של עתירה זו בהחלטת המשיבים להימנע מלהפעיל שיקול דעת בבקשות לרישום ילדים שנולדו מחוץ לישראל, אשר רק אחד מהוריהם הוא תושב, אלא במסגרת הבקשה לאיחוד משפחות של ההורה הזר. החלטה זו של המשיבים מהווה שינוי במדיניות שהיתה קיימת עד כה, וסטייה מפורשת מפסיקת בית המשפט העליון בנושא זה. עם זאת, המשיבים לא טרחו לפרסם לכלל הציבור דבר שינוי המדיניות, וכן נמנעים מליידע את הציבור לגבי האופן בו ניתן לרשום ילדים במצב המתואר.

2. משמעות החלטת המשיבים הינה, במקרה הטוב, עיכוב של ארבע עד חמש שנים במוצע ברישום של ילד המתגורר בישראל, אשר רק אחד מהוריו הוא תושב, ובמקרה הגרוע, אם בקשת האחמ"ש של ההורה הזר תסורב, אי רישום הילד כלל. כתוצאה ממדיניות זו ילדים רבים יישהו בישראל ללא כל תיעוד במשך פרקי זמן ארוכים ביותר, ואולי לנצח. עבור תושב הקבע משמעות ההחלטה היא שלילת זכותו להעניק לילדו המתגורר עמו מעמד זהה למעמדו הוא, או מעמד בכלל.
3. במקרה שלפנינו ממתין העותר 1 משך למעלה משנה למתן החלטה בבקשותיו לאיחוד משפחות עם אשתו, אזרחית ירדן, ולרישום בנו. כעולה מהחלטת המשיבים לגביו וממדיניותם החדשה, ייאלצו העותר 1 ובנו, העותר 2, להמתין משך מספר שנים נוספות, כנראה, עד שיינתן לעותר 2 מעמד בישראל, למעט אשרה של תייר.

הצדדים

4. העותר 1 (להלן - **העותר**) הוא תושב קבע של מדינת ישראל, המתגורר בשכונת שועפאט בירושלים. הוא אביו של העותר 2.
5. העותר 2 הוא בנו בן ה-13 של העותר. העותר 2 מחזיק באזרחות ירדנית בהתאם למעמד אמו, אולם מקום מגוריו עם הוריו בירושלים.
6. העותרת 3, עמותה רשומה שמשרדה במזרח ירושלים, שמה לה למטרה לסייע לאנשים שנפלו קורבן להתעמרות או קיפוח על ידי רשויות המדינה, ובכלל זה להגן על זכויותיהם בפני ערכאות, בין בשמה כעותרת ציבורית ובין כמייצגת אנשים שזכויותיהם נפגעו.
7. המשיב 1 הוא השר המוסמך על פי חוק הכניסה לישראל, התשי"ב-1952, לטפל בכל הנושאים הנובעים מחוק זה, ובהם בקשות לקבלת מעמד בישראל, לרבות בקשות לרישום ילדים.
8. המשיב 2 הוא מנהל מינהל האוכלוסין בישראל. בהתאם לתקנות הכניסה לישראל, תשל"ד-1974, האציל המשיב 1 למשיבים 2 ו-3 מסמכויותיו בנוגע לטיפול ואישור בקשות לרישום ילדים, המוגשות על ידי תושבי הקבע של המדינה המתגוררים בירושלים המזרחית. כמו כן, המשיב 2 משתתף בהליכי קביעת המדיניות בנוגע לבקשות לקבלת מעמד בישראל מתוקף חוק הכניסה לישראל והתקנות שהוצאו מכוחו.
9. המשיב 3 מנהל את הלשכה האזורית למינהל האוכלוסין במזרח ירושלים. בהתאם לתקנות הכניסה לישראל, תשל"ד-1974, האציל המשיב 1 למשיבים 2 ו-3 מסמכויותיו בנוגע לטיפול ואישור בקשות לרישום ילדים, המוגשות על ידי תושבי הקבע של המדינה המתגוררים בירושלים המזרחית.

רקע עובדתי

10. העותר נולד בירושלים וחי בה כל ימי ילדותו. בהגיעו לגיל 18 נסע העותר לעבוד בירדן. העותר נישא ל אבו בקר, אזרחית ירדנית, ובשנת 1989 נולד בירדן בנם היחיד של בני הזוג, הוא העותר 2.
11. העותר שמר על זיקה לישראל ונהג לבקר את משפחתו בירושלים מדי שנה. העותר, שתכנן מראש להתגורר בירדן באופן זמני בלבד על מנת לחסוך כסף, רצה לחזור למולדתו ולחיות ולהתבגר לצדם של בני משפחתו. במיוחד חשוב היה לעותר לשוב ולהתגורר בירושלים בעוד בנו בגיל הילדות, כך שייקל על הילד להכות שורשים ולהתאקלם כראוי בארץ. הנה כי כן, בשנת 1998 עזב העותר את ירדן ושב לבית הוריו בירושלים. עובר לחזרתו ארצה, פנה העותר למשרד הפנים על מנת להגיש בקשה לרישום בנו ולאיחוד משפחות עם אשתו. אולם פקיד משרד הפנים הודיע לעותר כי על מנת להגיש את הבקשות הנ"ל עליו להתגורר בישראל במשך שנתיים רצופות.
12. העותר עבר לגור בבית משפחתו בירושלים. במקביל ביקר העותר בירדן את אשתו ובנו. בתאריך 19.6.2000, לאחר, בחינה של מסמכים המעידים על מרכז חיי העותר בירושלים, לרבות פלט מהמחשב אודות תנועת העותר מהארץ וממנה (שהעלה כי העותר מנהל מרכז

- חיים בישראל), חידש המשיב 3 את תעודת הזהות של העותר. משהוכרה תושבותו באופן רשמי, ביקש העותר להזמין את אשתו ובנו לישראל. כמו כן, ביקש העותר בשנית להגיש בלשכה בקשה לרישום בנו ולא יחוד משפחות עם אשתו. פקידה מלשכת המשיב 3 מסרה לעותר כי בקשות אלו יתקבלו רק לאחר שהעותר 2 ואמו ייכנסו לארץ. עוד מסרה הפקידה כי על מנת להזמין את אשתו ובנו, על העותר לחזור למשרד הפנים ולהציג רשימת מסמכים להוכחת מרכז חייו בישראל.
13. בתאריך 21.8.2000 פנה העותר למשרד הפנים והגיש בקשות לאשרת כניסה לאשתו ובנו. לבקשה צירף מסמכים רבים המעידים על מרכז חייו בישראל בשנתיים שקדמו לבקשה. פקידת המשיב 3 מסרה לעותר כי תשובה לבקשה צפויה להתקבל בתוך שלושה חודשים ועל כן המליצה שיפנה שוב ללשכה בחודש נובמבר.
14. העותר פנה ללשכה, כדברי פקידת המשיב, בחודש נובמבר ובחודשים שלאחר מכן, אולם עקב טעויות שונות מטעם המשיב (לדוגמה, פעמיים אבדו בקשותיו והוא נאלץ להגישן מחדש), רק בתאריך 19.8.2001, מעל לשנה לאחר שנגיש את בקשתו לאשר את כניסתם של אשתו ובנו לישראל, מסר המשיב 3 כי אשרות הכניסה המבוקשות מוכנות.
15. בתאריך 4.9.2001 נכנסו העותר 2 ואמו לישראל.

התכתבות עם המשיב

16. בתאריך 25.10.2001 הגיש העותר בלשכת המשיב 3 בקשה לאיחוד משפחות עם אשתו ובקשה לרישום העותר 2 במרשם האוכלוסין. בהתאם לבקשת פקיד מלשכת המשיב 3 צירף העותר לבקשותיו תצהיר המפרט את המקומות בהם התגורר מאז שנת 1998, עת שב לחיות באופן רציף בישראל. נציין, כי העותר ניסה להגיש הבקשות הנ"ל עוד קודם לכן, אולם עקב שביתה במשרד הפנים וסגירת המשרד לתקופת מה בשל שריפה, נבצר ממנו לעשות זאת עד לתאריך האמור.
- אישורים על הגשת הבקשות מצ"ב לעתירה ומסומנים בהתאמה **ע/1 א-ב**.
17. בתאריך 25.11.2001 שלחה העותרת 3 מכתב ללשכת המשיב 3 וביקשה להתעדכן במצב הטיפול בבקשה לרישום העותר 2.
- מכתב העותרת 3 מצ"ב לעתירה ומסומן **ע/2**.
18. בתאריך 23.12.2001 שלחה העותרת 3 מכתב תזכורת ללשכת המשיב 3.
- מכתב העותרת 3 מצ"ב לעתירה ומסומן **ע/3**.
19. בשיחה טלפונית מתאריך 21.1.2002 בין גב' נאצרה, פקידה בלשכת המשיב 3, לבין גב' פילמוס, מטעם העותרת 3, מסרה האחרונה את פרטי בקשתו של העותר לרישום בנו, וביקשה לברר היכן עומד הטיפול. גב' נאצרה הבטיחה למסור תשובתה בהקדם. ואכן, למחרת, בתאריך 22.1.2002 שלחה גב' נאצרה את תשובת המשיב 3 לפיה, מאחר והעותר "רוב הזמן נמצא בחו"ל ואין מספיק הוכחות" - הבקשה נדחית.
- מכתב המשיב 3 מצ"ב לעתירה ומסומן **ע/4**.

20. בתאריך 3.3.2002 שלחה גב' פילמוס מכתב למשיב 3 בו טענה כי דחיית הבקשה נוכח אי הוכחת "מרכז חיים" אינה סבירה, לאור ההוכחות המרובות אותן סיפק העותר ולאור תעודת "בירור פרטים על נוסע" שהונפקה ממסוף המחשב של לשכת משרד הפנים, ממנה עולה בבירור כי העותר מתגורר בישראל מאז שנת 1998, למעט ביקורים קצרים בירדן. גב' פילמוס הוסיפה כי דחיית הבקשה על בסיס היעדרן של הוכחות למרכז חיים, ללא פירוט באשר להוכחות החסרות לאישור הבקשה, מהווה מינהל בלתי תקין. גב' פילמוס ביקשה כי המשיב 3 ימסור מהן ההוכחות החסרות לשם אישור הבקשה.

מכתב העותרת 3 מצ"ב לעתירה ומסומן ע/5.

מיצוי הליכים

21. במענה למכתבה של גב' פילמוס, הודיע המשיב 3 בתאריך 7.7.2002 כי "מאחר והילד נולד בירדן בקשתו לרישום במרשם הישראלי תידון במסגרת בקשת אחמ"ש של אשתו" [של העותר – ע.ל.].

מכתב המשיב 3 מצ"ב לעתירה ומסומן ע/6.

22. בתאריך 25.7.2002 שלחה העותרת 3 מכתב למשיב 3, בו השיגה על החלטתו לדון בבקשה לרישום העותר 2 במסגרת בקשת האחמ"ש של אמו. העותרת 3 ציינה כי על אף שאין חוק או תקנות המסדירים את רישום ילדו של תושב אשר נולד מחוץ לישראל, ניתן להקיש לעניין זה, וכך היה אף הנוהג עד כה, מתקנות הכניסה לישראל הדנות בילדים שנולדו בישראל. העותרת 3 הוסיפה, כי על פי פסיקת בית המשפט העליון, מחויבים המשיבים לשקול כל בקשה לרישום ילד לגופה, ולא יתכן כי מצב הטיפול בבקשת האחמ"ש של ההורה הזר יהווה סיבה מוקדמת להיעדר טיפול בבקשת לרישום הילד.

המכתב מטעם העותרת 3 מצ"ב לעתירה ומסומן ע/7.

23. בתאריך 8.8.2002 נשלח מכתב נוסף מגב' נאצרה מטעם המשיב 3, בו היא מודיעה לאמור: "מתכבדת להודיעך בשנית: שמדובר כאן ברישום ילד שנולד בחו"ל – ירדן – ולכן רישומו מחייב בתהליך אחמ"ש". (הדגשה במקור – ע.ל.).

מכתב המשיב 3 מצ"ב לעתירה ומסומן ע/8.

24. העותרת 3 הופתעה מתשובתה של גב' נאצרה, שכן על אף האמירה כי ההודעה נמסרת בשנית, במכתב זה מודיעה גב' נאצרה לראשונה כי בקשה של תושב לרישום במרשם האוכלוסין את בנו שנולד בחו"ל מחייבת בקשת אחמ"ש, זאת בשונה מהודעתה חודש קודם לכן, לפיה בקשה לרישום ילד במצב זה תידון במסגרת בקשת האחמ"ש שתוגש להורהו הזר. לפיכך, בתאריך 11.8.2002 שלחה גב' פילמוס מכתב למשיב 3, בו העלתה מספר שאלות לשם בירור האופן בו ניתן לרשום ילד במצב של העותר 2 וילדים במצב דומה.

מכתב העותרת 3 מצ"ב לעתירה ומסומן ע/9.

25. בתאריך 18.11.2002 שלחה העותרת 3 מכתב למשיב 3, בו ביקשה שוב כי המשיב יפעיל שיקול דעת בבקשה לרישום העותר 2, ויכריע בבקשה לגופה.

מכתב העותרת 3 מצ"ב לעתירה ומסומן ע/10.

26. בתאריך 2.12.2002 הודיעה גב' נאצרה מטעם המשיב 3, כי רישומו של העותר 2 "צריך לידון במסגרת אחמ"ש לאמו".

מכתב המשיב 3 מצ"ב לעתירה ומסומן ע/11.

27. עד היום לא התקבלה כל תשובה לשאלות שהעלתה העותרת 3 לגבי האופן בו ניתן לרשום במרשם האוכלוסין הישראלי ילד שרק אחד מהוריו הוא תושב ואשר נולד מחוץ לישראל. כל נסיונותיה של העותרת לברר מהו הדין לגבי ילד במצבו של העותר 2 העלו חרס, שכן לכל אחת מפניותיה התקבלה תשובה לאקונית שונה מטעם המשיב 3 ואילו נוהל פורמלי אין. הנה כי כן, העותר, תושב קבע של מדינת ישראל, נותר בחוסר ודאות מוחלט באשר

לזכותו להעניק לבנו מעמד בארצו, והאופן בו הוא יכול לעשות זאת. העותר 2, ילד כבן 13, חי בישראל ללא מעמד, מתוקף ויזה של תייר, שמטבעה הינה קצרת מועד, והארכתה כרוכה בתשלום ונתונה לחסדיהם של המשיבים.

הפכפכות במדיניות המשיבים

28. בחינה של השינויים שחלו במדיניות המשיבים בנוגע לרישום ילדים שאחד מהוריהם תושב קבע, זורה אור נוסף על מהות החלטת המשיבים נשוא העתירה שלפנינו:

מדיניות המשיבים מסוף שנות ה-80 ועד שנת 1996

29. מאחר והמשיבים מעולם לא פירסמו בציבור נהלים מסודרים בנושא רישום של ילדי תושבים שנולדו מחוץ לישראל, ואף נמנעו במשך שנים בעקביות מלהשיב באופן מסודר לבקשות העותרת 3 לקבל נוהל בנושא, ניתן ללמוד על מדיניותם במשך השנים מהתנסותה של העותרת 3 וארגונים נוספים העוסקים בנושא ומשיחות ומכתבים ספורדיים שהתקבלו נקודתית מהמשיבים.

30. עד שנת 1996 על מנת לרשום ילד שרק אחד מהוריו הוא תושב ירושלים, ללא קשר למקום היוולדו, היה צורך בבקשה לאיחוד משפחות, אליה צורפו הוכחות מקיפות למרכז חיים בירושלים. על פי תקנה 12 לתקנות הכניסה לישראל, תשל"ד-1974, מבחינה חוקית יש לרשום ילד שנולד בישראל ושאריו הוא תושב, במרשם האוכלוסין. לפיכך, הבקשה לאיחוד משפחות במקרים בהם האב המבקש הוא תושב, נדונה להיות מאושרת לאחר הסרבול הברוקרטי. בקשות שהגישו אבות עבור ילדיהם שנולדו בחו"ל טופלו באופן זהה.

לעומת זאת, המצב היה שונה בשנים אלו באשר לבקשות שהגישו אמהות, תושבות הנשואות לזרים, עבור ילדיהן. במקרים אלו אישרו המשיבים רישום של ילדים רק בנסיבות מצומצמות ביותר. גישה זו נבעה ממדיניות מפלה שהנהיגו המשיבים עד שנת 1994, על פיה גברים-תושבים בלבד יכולים להגיש בקשת אחמ"ש עבור בנות זוגם. הנחת המשיבים היתה כי נשים, תושבות, שלא יכלו להתאחד עם בני זוגן, עקרו עם ילדיהן למקום מגוריו של בן הזוג הזר. לפיכך, הבקשות במקרים אלו סורבו בשל ההנחה שהאמהות והילדים לא מתגוררים בישראל, אך ללא קשר למקום היוולדם של הילדים.

על אף החלטת בית המשפט העליון בבג"ץ 48/89 עיסא נ' מינהלת הלשכה האזורית ואח', פ"ד מג(4), 573, בה נפסק כי חובה על המשיב להפעיל את שיקול דעתו בכל בקשה של תושב לרישום ילדו לגופה, המשיכו המשיבים בשלהם - לקשור בין בקשת האחמ"ש של ההורה הזר לבקשת רישום הילדים.

31. בשנים אלו לא הבחינו המשיבים בין ילד של תושב שנולד בחו"ל לבין ילד שנולד בארץ (פרט לחיוב בתשלום אגרה בעת הרישום במקרה הראשון). בקשת תושב לרשום את ילדו נענתה לרוב בחיוב, ללא קשר למקום היוולדו של הילד, ואילו בקשה זהה של תושבת סורבה, בדרך כלל, בין אם הילד נולד בארץ, בין אם לאו.

32. בשנת 1994 השתנתה מדיניותם המפלה של המשיבים והותר לנשים תושבות להגיש בקשה לאיחוד משפחות עם בני זוגן. השינוי במדיניות בעניין זה, שבא בעקבות פסיקת בג"ץ, גרר שינוי במדיניות לגבי בקשות לרישום ילדים של תושבות. מאז 1994 אישר המשיב בקשות לרישום ילדים של נשים תושבות בכפוף להוכחת מרכז חיים בירושלים, ושוב, ללא קשר למקום היוולדם של הילדים.

33. בתקופה זו, בניגוד לפסיקת בית המשפט המחייבת שקילת כל מקרה לגופו, המשיכו פקידי המשיב 3 לדון בבקשות לרישום ילדים של נשים תוך כריכת הבקשות עם בקשת האחמ"ש שהגישו עבור בני זוגן. בהתאם לכך, משך הזמן במהלכו דן המשיב 3 בבקשות אלה ארך תקופה דומה למשך בדיקת בקשת אחמ"ש, קרי, בין 3 ל-5 שנים. בעקבות פניית העותרת 3 למשיבים לשם הבהרת כריכת נושא רישום הילדים של תושבות באישור האחמ"ש, הודיעו המשיבים כי שתי הבקשות יידונו בנפרד.

ראו סעיף ה' למכתבה מיום 28.11.95 של גבי קרשטיין, מנהלת העותרת 3, למשיב 1 בעניין זה, המצ"ב לעתירה ומסומן ע/12.

מדיניות המשיבים משנת 1996

34. בעקבות פניות של העותרת 3, ארגוני זכויות אדם ועורכי דין נוספים נגד האופן בו מטפל המשיב בבקשות לרישום ילדים, התקבלה ביום 18.3.1996 תשובתה של עו"ד בקשי מהלשכה המשפטית של המשיב לעו"ד אנדרה רוזנטל. בהודעה זו הכירו המשיבים בטעות שבכריכת בקשות לרישום ילדים בבקשות אחמ"ש והבהירו שהבקשה לאיחוד משפחות עבור בן זוג תידון בנפרד מבקשות לרישום ילדים. בתשובתה ציינה עו"ד בקשי כי מעכשיו הורה המעוניין לרשום את ילדו, יעשה זאת בנפרד מבקשת האחמ"ש לבן הזוג על ידי מילוי טופס בקשה לרישום ילד. עו"ד בקשי לא הבחינה לעניין זה בין ילדים שנולדו בחו"ל לבין ילדים שנולדו בישראל. כתוצאה מכך, מאז 1996, הטיפול בבקשות לרישום ילדים חדל להיקרא באופן רשמי בקשה לאיחוד משפחות, והוגש כבקשה לרישום ילד בטופס שכותרתו בקשה לרישום ילד.

מכתבה של עו"ד בקשי וטופס בקשה לרישום ילדים, הוא הטופס בו משתמשים עד היום על מנת לרשום ילד, מצ"ב לעתירה ומסומנים בהתאמה ע/13 א-ב.

35. המשיב סירב להיעתר לבקשות העותרת 3 במהלך השנים לקבל לידיה הנחיות רשמיות לגבי נוהל רישום הילדים והאופן בו הרישום צריך להיעשות. כל שהסכים המשיב 3 והעובדים מטעמו, היה להסביר לעותרת 3 בעל פה על הפרוצדורות, נכון לתקופה מסוימת.

מספר דוגמאות מפניות העותרת לקבל נהלים וקריטריונים המנחים את המשיב בבואו לרשום ילד במרשם האוכלוסין, מצ"ב לעתירה ומסומנות בהתאמה ע/14 א-ג. כמו בקשות אחרות של העותרת 3 לקבלת נהלים כתובים – בקשות אלו לא נענו.

מדיניות המשיבים בשנים 1998 עד 2001

36. במהלך שנת 1998 הבחינה העותרת 3 במגמה הולכת וגוברת מצד המשיבים להעניק לילדי תושבות קבע, הנשואות לתושבים זרים, מעמד תושבות ארעית לשנה אחת בלבד, במקום הרישום הרגיל במרשם האוכלוסין. המעמד הזמני הוענק לילדים במקרים אלו, בין אם נולדו בישראל ובין אם מחוץ לה.

מכתבי העותרת 3 למשיבים מצ"ב לעתירה ומסומנים בהתאמה ע/15 א-ג.

37. העותרת 3 ניהלה התכתבות עם המשיבים בנושא, עד שבתאריך 13.5.1999 הודיעה גבי שרון, הממונה דאז על מרשם ודרכונים בלשכת המשיבים, כדלקמן:

"ילדים זכאים להירשם במרשם האוכלוסין בישראל, גם אם האב אינו בעל מעמד בארץ, ובלבד שלאחר בדיקת מרכז חיים הוברר כי האשה גרה בישראל, וכי הילד יתגורר עמה, אזי מקבל הילוד מעמד האם...". (הדגשה במקור – ע.ל.).

מכתבה לא מבחינה גבי שרון בין ילדים שנולדו בישראל לבין ילדים שנולדו מחוץ לה, אלא מדגישה שהנתון הרלוונטי לעניין רישומו של ילד במרשם האוכלוסין הינו קיום מרכז חיים עם ההורה התושב בישראל.

חילופי המכתבים בין העותרת 3 למשיבים מצ"ב לעתירה ומסומנים בהתאמה ע/16 א-ד.

38. גם לאחר הודעה זו נדרשה פנייה בהליך "קדם בג"ץ" לפרקליטות המדינה, על מנת לשנות את הסטטוס לילדים שנרשמו במעמד לא קבוע. בעקבות פנייה זו אושר רישומם של ילדים שנולדו בישראל ומחוץ לה, במעמד קבע במקום מעמד ארעי.

פניית העותרת 3 לפרקליטות מצ"ב לעתירה ומסומנת ע/17.

39. על אף שלאחר פרשה זו המשיבים התחייבו לפרסם הודעה בלשכתם לפיה ילד שאמו הוכיחה שמרכז חייה בישראל (ללא קשר למקום היוולדו), ובכל זאת קיבל מעמד ארעי - יוכל לבוא ולתקן את רישומו, לא ניתן עדיין לעמוד על ההשפעה של רישומם של ילדים

רבים במעמד ארעי, במקום מעמד קבוע: לא ברור כמה ילדים נרשמו במעמד ארעי ולא הגיעו למשרד העותרת 3 או ללשכת המשיבים במועד סמוך להנחיה, ובשל כך נותרו במעמד הזמני, עד ש"פקע" כעבור שנה. ילדים אלו עתידים, כנראה, לגלות כי למעשה אינם תושבים רק כאשר יפנו בגיל 16 ללשכת המשיב 3 לשם קבלת תעודת זהות.

שנת 2001

40. כאמור, עד לשנת 2001 התייחסו בלשכת המשיב לבקשות לרישום ילדי תושבים, אשר נולדו מחוץ לישראל, באופן זהה לטיפול בבקשות לרישום ילדים שנולדו בארץ. באמצע שנת 2001 גילתה העותרת 3 שוב כי משרד הפנים רושם ילדים שרק אחד מהוריהם הוא תושב במעמד של תושב ארעי, לשנתיים. העותרת 3 פנתה מיד למשיב 3, מנהל הלשכה במזרח ירושלים, ולגבי שרון, אשר טיפלה בנושא רק שנה קודם לכן. השניים הבטיחו להשיב באופן מסודר בנושא.

מכתבה של העותרת 3 בנושא מצ"ב לעתירה ומסומן ע/18.

41. לאחר מספר פניות טלפוניות למשיב 3, נענתה לבסוף הח"מ בעל פה כי המדיניות החדשה אכן קיימת. מכיוון שלא ניתן להפעיל מדיניות כזו על ילדים שנולדו בישראל, שכן תקנה 12 לתקנות הכניסה אינה מאפשרת זאת, הודיע לבסוף המשיב 3 בשיחה טלפונית כי המדיניות החדשה מכוונת לילדים שרק אחד מהוריהם הוא תושב ואשר נולדו מחוץ לישראל, עליהם לא חלה התקנה או דבר חקיקה אחר. על פי הנחיה זו ילדים אלו יירשמו במרשם במעמד של תושב ארעי למשך שנתיים.

42. במכתב הסטנדרטי מטעם המשיבים המאשר את רישומם של ילדים אלו, מצוין כי הילדים יירשמו במעמד ארעי לשנתיים, אך לא מצויינת בו כל הנחיה לגבי האופן בו יהפוך מעמד הילד למעמד של קבע בתום השנתיים. לפיכך, תושבים שילדיהם נרשמו במעמד ארעי, אינם יודעים מה יקרה עם תום תוקף המעמד וכיצד ניתן לשנותו למעמד קבע.

43. נציין, כי גם הפעם גילתה העותרת 3 על השינוי במדיניות המשיבים במהלך טיפולה הרגיל בסיוע למשפחות לרשום את ילדיהן במרשם האוכלוסין, שכן המשיבים כהרגלם לא טרחו לפרסם את דבר שינוי המדיניות. בנוסף למכתבה מיום 14.5.2001, פנתה העותרת 3 למשיב מספר פעמים באמצעות הטלפון בנסיון לברר את העיגון החוקי או המינהלי להחלטה זו, אך מלבד מענה בעל פה של המשיב לשאלת העותרת 3, כי מעכשיו יירשמו הילדים הנ"ל במעמד שונה, לא נענו פניותיה של העותרת 3, לרבות בקשתה לקבל העתק מהנוהל החדש.

מאחר שלהחלטה זו עדיין לא מלאו שנתיים, הרי שטרם עמדה במבחן המציאות. לכן, לא ברור אם ילדים שנרשמו במעמד ארעי לשנתיים אכן יירשמו כתושבי קבע בבוא היום, ואילו קשיים בירוקרטיים צפויים להם לשם כך.

שנת 2002

44. בחודש מרץ 2002 החליטו המשיבים להקפא באופן גורף את הטיפול בבקשות לאיחוד משפחות ובקשות לרישום ילדים של תושבי מזרח ירושלים. בהחלטת ממשלה מתאריך 12.5.2002 צומצמה החלטת המשיבים, כך שעל פי המפורסם ההקפאה תימשך, עד לחקיקה חדשה בנושא, בהתייחס לבקשות לאיחוד משפחות של תושבים ואזרחים עם בני/בנות זוג ממוצא פלסטיני שטרם אושרו¹. מאוחר יותר הסתבר כי על אף שהדבר לא נזכר כלל בהחלטת הממשלה, החליטו המשיבים להימנע מלאשר באופן גורף גם בקשות לרישום ילדים, שנולדו בגדה המערבית או שנולדו בישראל, אך מאחר ואחד מהוריהם תושב הגדה נרשמו במרשם הגדתי קודם לבקשתם להירשם בישראל. לטענת המשיבים החלטת הממשלה בדבר ההקפאה מתייחסת גם לנושא רישום הילדים בישראל.

החלטת הממשלה מצ"ב לעתירה ומסומנת ע/19.

¹ עוד הוחלט כי בקשות שונות להגירה של אנשים ממוצא פלסטיני יוקפאו וכי אשרות של אנשים שכבר לוקחים חלק בהליך אחמ"ש לא ישודרגו.

45. חודשים ספורים לאחר החלטת הממשלה גילתה העותרת 3 במהלך עבודתה, כי המשיב נמנע מלהפעיל את שיקול דעתו בבקשות לרישום ילדים שנולדו מחוץ לישראל, אך עניינם אינו נופל תחת החלטת הממשלה על ההקפאה, משום שמוצאו של ההורה הזר אינו ברשות הפלסטינית. תחילה סירב המשיב לבקשה לרישום ילדים שנולדו בחו"ל באופן לאקונוי וללא כל הסבר. וכעת, כמפורט בסעיפים 19-26 לעיל, מתקבלות תשובות מגוונות מהמשיב, על פי האחרונה בקשות כגון דא יידונו במסגרת בקשת האחמ"ש של ההורה הזר.

46. חשוב לציין, כי מאחר ושלושה חודשים קודם להודעה זו הודיעה פקידת המשיב שבקשה כזו כרוכה בהגשת בקשת אחמ"ש עבור הילד, לא ברור מהו "הדין" באשר לאופן בו יש לבקש כי ילד של תושב יקבל את מעמד הורה. אם אכן, כפי שהודע לאחרונה, הבקשה תישקל במסגרת בקשת האחמ"ש של ההורה הזר, אזי יוותר הילד במשך 3-5 שנים בממוצע (הזמן הנדרש למשיבים לאשר בקשת אחמ"ש) ללא מעמד. העותר 2, שהינו ילד בן 13 שנים, וילדים אחרים במצבו, עלולים להגיע לגיל 18 במועד בו תוכרע בקשת הוריהם לאחמ"ש, ואז משיחדלו להיות קטינים, לא תהיה עוד בקשתם להירשם במרשם האוכלוסין "קריטריונית", על פי נהלי המשיבים.

47. עד היום לא קיבלה העותרת 3 לידיה נוהל רשמי בנוגע לרישום ילדים של תושבים וכאמור, לא נענתה ע"י המשיב לשאלותיה בנושא. למשיב אתר אינטרנט בו אמורים להתפרסם הנהלים המעגניים את סמכויותיו ותפקידיו כלפי הציבור. גם באתר האינטרנט של המשיב לא נמצא זכר לאופן בו יש לרשום ילדים במצבם של הילדים נשוא עתירה זו.

המסגרת המשפטית

כל ילד שנולד בעולם זכאי להירשם כיצור אנוש המוכר על ידי השלטונות.

48. מעמדם של תושבי הקבע במדינת ישראל מוסדר בחוק הכניסה לישראל, התשי"ב-1952 (להלן - **החוק או חוק הכניסה לישראל**) ובחוק מרשם האוכלוסין, תשכ"ה-1965 (להלן - **חוק המרשם**).

חוק מרשם האוכלוסין

49. על פי סעיף 2 לחוק המרשם, בתעודת זהותו של אזרח או תושב קבע יירשמו פרטיו האישיים, ובהם שמות ילדיו הקטינים, מינם ותאריך לידתם (בסעיף 2(9) לחוק המרשם).

50. בסעיף 3 לחוק המרשם מצוין כי:

"הרישום במרשם, כל העתק או תמצית ממנו וכן כל תעודה שניתנה לפי חוק זה יהיו ראיה לכאורה לנכונות פרטי הרישום המפורטים בפסקאות (1) עד (4) ו(9) עד (13) לסעיף 2". (ההדגשה שלי - ע.ל.).

דהיינו, על המרשם לשקף נכונה את המציאות עליה הוא מעיד.

51. על פי סעיף 5 לחוק המרשם:

"כל תושב חייב למסור לפקיד רישום תוך שלושים יום מיום כניסתו לישראל לראשונה, ואם היה לתושב לאחר כניסתו לישראל - מיום שהיה לתושב, הודעה על פרטי הרישום שלו לפי סעיף 2; ואם נכנס או היה לתושב כשבחסותו קטין או בגיר שאינו מסוגל למלא חובתו לפי סעיף זה, ימסור גם הודעה על פרטי הרישום שלהם". (ההדגשה שלי - ע.ל.).

52. על פי סעיף 11 לחוק מהרשם:

"תושב שנולד לו ילד בחוץ-לארץ חייב למסור לפקיד רישום תוך שלושים יום הודעה על פרטי הרישום של ילדו". (ההדגשה שלי - ע.ל.).

על תושב שילדו נולד בחו"ל מוטלת חובה להודיע לרשות על הולדת ילדו. חובה זו זהה לחובת תושב שילדו נולד בארץ, גם אם אופן הביצוע שונה במקרה של רישום מאוחר.

53. אם כן, מהאמור לעיל עולה בבירור זכותו של תושב לרשום את ילדיו במרשם האוכלוסין, בין אם נולדו בחו"ל ובין אם נולדו בישראל. יתרה מכך, מהחוק עולה כי על התושב חלה חובה חוקית לעשות כן.

חוק הכניסה לישראל ותקנות הכניסה לישראל

54. בהתאם לחוק הכניסה לישראל הנושא של רישום ילדים של תושבי המדינה מעוגן בתקנות הכניסה לישראל, תשל"ד-1974. תקנה 12 לתקנות הכניסה לישראל, מסדירה את נושא רישומם של ילדים שרק אחד מהוריהם הוא תושב, אשר נולדו בישראל. התקנה קובעת כי:

"ילד שנולד בישראל, ולא חל עליו סעיף 4 לחוק השבות, תש"י – 1950, יהיה מעמדו בישראל כמעמד הוריו. לא היה להוריו מעמד אחד, יקבל הילד את המעמד של אביו או אפוטרופסו זולת אם ההורה השני מתנגד בכתב לכך; התנגד ההורה השני, יקבל הילד את המעמד של אחד מהוריו, כפי שיקבע השר".

אין תקנה או הוראת חוק מקבילה המעגנת את נושא רישומם של ילדים שנולדו מחוץ לישראל ורק אחד מהוריהם הוא תושב, ולכן יש להקיש לעניינם מתקנה זו.

55. העותרים יטענו כי לא בכדי רישום ילדי התושבים אינו מוסדר בחוק או בתקנות, פרט לתקנה 12 לתקנות הכניסה לישראל. כמתואר לעיל, היעדרם של נהלים מסודרים כלשהם בנושא זה איפשר למשיבים לשנות את מדיניותם לעיתים תכופות ביותר. כתוצאה מכך, תושבי המדינה אינם יכולים לדעת מה עליהם לעשות על מנת להעניק לילדיהם מעמד בארץ.

הטיעון המשפטי

56. להלן יטענו העותרים כי:

- א. הפגיעה בעותרים אינה עולה בקנה אחד עם המשפט הישראלי והבינלאומי, לפיו מחויבת מדינת ישראל לשמור על טובת הילד ולהגן על זכויותיו;
 - ב. המשיבים חורגים מסמכותם במסגרתה עליהם לשקול לגופה כל בקשה לרישום ילד שהורהו תושב המדינה;
 - ג. החלטת המשיבים ניתנה בהיעדר סמכות;
 - ד. החלטת המשיבים מנוגדת לחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו;
 - ה. החלטת המשיבים ניתנה מתוך שיקולים זרים ובאופן שרירותי;
 - ו. בהימנעם מלפרסם מהי המדיניות בה הם נוקטים באשר לרישום ילד במצבו של העותר 2, נוהגים המשיבים בניגוד לכללי המינהל התקין;
 - ז. המשיבים נוקטים באפליה פסולה כלפי ילדים שרק אחד מהוריהם הוא תושב לעומת ילדים שנולדו להורים אשר שניהם תושבים.
 - ח. התנהגות המשיבים מהווה חריגה קיצונית ממתחם הסבירות ומאמות מידה של הוגנות בהן מחויבים המשיבים.
- להלן נבחן את המשמעות המשפטית והאישית של כל אחד מהסעיפים עבור העותרים:

חשיבות התא המשפחתי וזכויות הילד

57. לעותר, תושב מדינת ישראל, זכות לחיות בישראל עם בנו, בבטחה, כאשר מעמדו המשפטי של הילד מוסדר. זכות זו נובעת מזכותו של העותר, בהיותו תושב קבע של מדינת ישראל, כמו גם מזכות היסוד שלו כהורה, כי מדינתו לא תמנע ממנו להגן על בנו ולהעניק לו את המירב שביכולתו. על המדינה מוטלת החובה הברורה והטבעית לא רק למנוע פגיעה שכזו, כי אם להגן באופן אקטיבי על האדם מפני פגיעה ביכולתו להעניק לילדיו את ההגנה לה הם זקוקים.
58. המשיבים מתעלמים מעקרון טובת הילד, הוא עקרון יסוד בהפעלת כל שיקול דעת מינהלי או שיפוטי בנוגע לקטינים. כל עוד הוא קטין וכל עוד הורה מתפקד כראוי, טובת הילד מחייבת לאפשר לו באופן רשמי לגדול בתא משפחתי התומך בו. דחיית רישום הילד כתושב ישראל, כאשר הורה תושב ישראלי שמקום מגוריו בישראל, משמעותה סיכון הילד בפירוד מהורה, אשר יפגע בהתפתחותו, והתערבות בתא המשפחתי בניגוד לטובתו. לחילופין, יישאר הילד בלידת ברירה עם הורה בישראל, ללא מעמד יציב וברור, כל עוד קשיי החיים ללא מעמד לא יכניעו את המשפחה.
59. ככל שעובר הזמן ועם השינויים התכופים בנהלי המשיבים, לא ברור אם יתאפשר רישום הילד ועד כמה מסובכת תהיה הפרוצדורה אשר כבר עכשיו מצריכה משאבים לא מבוטלים, כגון סכומי כסף גבוהים עבור האגרה ועבור שימוש בשירותי עו"ד, עקב הדרישה לתצהירים ואי פרסום הנהלים באשר לאופן בו ניתן לרשום ילד. תושבים רבים אינם מצליחים לעמוד בדרישות המשתנות של המשיבים, מה שמותיר ילדים, ולאחר מכן בגירים, החיים בישראל ללא תיעוד וללא זכויות. מיותר להרחיב בדבר ההשלכות החמורות של מצב שכזה על אותם ילדים, אולם חשוב לציין, שגם למדינה מצב שכזה הוא בעייתי ביותר, שכן נוצר מצב בו מרשם האוכלוסין אינו משקף את מצב האוכלוסייה הנכון במדינה.
60. במשפט הישראלי עקרון טובת הילד הוא עקרון יסודי ומושרש. בעניין חשיבות התא המשפחתי וגבולות חוקתיים על התערבות המדינה בקיומו, ראו את דברי כב' הנשיא שמגר בע"א 2266/93 פלוני נ' פלוני, פ"ד מט(1) 221, 235-236:

"זכותם של הורים להחזיק בילדיהם ולגדלם, על כל הכרוך בכך, היא זכות חוקית טבעית וראשונית, בבחינת הקשר הטבעי שבין הורים לילדיהם (ע"א 577/83 היועץ המשפטי נ' פלוני, פ"ד לח (1) 461). זכות זו באה לידי ביטוי בפרטיות ובאוטונומיה של המשפחה: ההורים אוטונומיים בקבלת החלטות בכל הנוגע לילדיהם – חינוך, דרך חיים, מקום מגורים וכדומה, והתערבות החברה והמדינה בהחלטות אלה היא בבחינת חריג שיש ליתן טעם להצדיקו (ראו ע"א 577/83 הנ"ל, בעמ' 468, 485). גישה זו שורשיה בהכרה כי המשפחה היא 'התא החברתי היסודי והקדום ביותר בתולדות האדם, שהיה הווה ויהיה היסוד המשמש והמבטיח את קיומה של החברה האנושית'. (השופט אלון (כתוארו אז) בע"א 488/77 פלוני ואח' נ' היועץ המשפטי לממשלה, פ"ד לב (3) 421, בעמ' 434.)"

הזכות של ילדים קטינים לחיות לצד הוריהם הוכרה כזכות אלמנטרית וחוקתית ע"י בית המשפט העליון. ראו: דברי השופט גולדברג בבג"ץ 1689/94 הררי ואח' נ' שר הפנים, פ"ד נא (1) 15, בעמ' 20, מול האות ב.

61. האמנה הבינלאומית בדבר זכויות הילד (31 כ"א, 221), אותה אישרה מדינת ישראל עם כמעט כל אומות העולם, קובעת שורה של הוראות המחייבות הגנה על התא המשפחתי של הילד.

כך נאמר במבוא לאמנה :

"[המדינות החברות באמנה זו] משוכנעות כי המשפחה, כקבוצת יסוד לחברה וכסביבה טבעית להתפתחותם ורווחתם של כל בניה, ובפרט הילדים, מן ההכרח כי יובטחו לה הבטחה וסיוע, ככל הנדרש, באופן שתוכל לשאת במלוא אחריותה בתוך הקהילה [...]"

[...] הילד לשם פיתוח אישיותו המלא וההרמוני, מן הראוי כי יגדל בסביבה משפחתית באוירה של אושר, הבנה ואהבה. [...]"

סעיף 3(1) לאמנה קובע:

"בכל הפעולות הנוגעות לילדים, בין אם ננקטות בידי מוסדות רווחה סוציאלית ציבוריים או פרטיים ובין בידי בתי משפט, רשויות מינהל או גופים תחיקתיים, תהא טובת הילד שיקול ראשון במעלה..."

סעיף 9(1) קובע:

"המדינות החברות יבטיחו כי ילד לא יופרד מהוריו בניגוד לרצונם, אלא רק כאשר קובעות רשויות מוסמכות, הכפופות לביקורת משפטית, בהתאם לדינים ולנהלים הנוגעים לעניין, כי פירוד כאמור נדרש לטובת הילד..."

62. הוראות האמנה בדבר זכויות הילד זוכות להכרה הולכת וגוברת כמקור משלים לזכויות הילד וכמדריך לפרשנות "טובת הילד" כשיקול על במשפטנו: ראו ע"א 3077/90 פלונית ואח' נ' פלוני, פ"ד מט(2) 578, 593 (כב' השופט חשין); ע"א 2266/93 פלוני, קטיין ואח' נ' פלוני, פ"ד מט(1) 221, בעמ' 232-233, 249, 251-252 (כב' הנשיא שמגר); דנ"א 7015/94 היועץ המשפטי לממשלה נ' פלונית, פ"ד נ(1) 48, 66 (כב' השופטת דורנר). מן הדין שהמשיבים יפעילו את סמכויותיהם בהתאם לטובת הילד כפירושה בהוראות האמנה.

63. העותרים יטענו כי על המשיבים נטל השכנוע כי החלטתם לדחות את ההכרעה בבקשת העותר לרישום בנו, העותר 2, למועד בלתי ידוע, ניתנה בסמכות ובהפעלת שיקול דעת סביר באופן שניתן להצדיק את הפגיעה החמורה בזכויות היסוד של העותרים.

החובה להפעיל שיקול דעת בעת החלטה על רישום ילד

64. היעדרה של חובה ספציפית בחוק הכניסה לישראל למתן מעמד במקרה דנן, אין בה כדי לפתור את המשיבים מחובתם להפעיל את סמכותם להעניק מעמד לילדי תושבי הקבע של ישראל, ללא קשר למקום בו נולדו, כל עוד ההורה התושב מבקש זאת לאור מגוריו עם הילד במדינה. ראו בג"ץ 48/89 עיסא נ' מנהלת הלשכה האזורית ואח', לעיל.

65. העותרים יטענו כי דחיית בקשה לרישום ילדים חייבת להיות מושתתת על נימוקים קונקרטיים, הנסמכים על ראיות המעידות על אי זכאותו של הילד למעמד. המשיב 3 הכיר בקיום מרכז חיי העותר בישראל כאשר חידש את תעודת הזהות שלו, ובכך אישר כי העותר מחזיק ברשיון תקף לישיבת קבע בישראל. במועד זה, למעשה, הכיר המשיב בזכותו המהותית של העותר, כתושב קבע, להעניק מעמד לבנו, שחי עמו בישראל. בהמשך, הועברו למשיב 3 מסמכים רבים אודות מרכז חיי העותרים בישראל.

66. לפיכך, החלטת המשיב 3 שלא לרשום את העותר 2 במרשם האוכלוסין עד להכרעה בבקשת האם לאיחוד משפחות, או עד להגשת בקשת איחוד משפחות עבורו (הכל בהתאם לחודש בו התקבלה התשובה), נעשתה מבלי שהפעיל שיקול דעת פרטני בעניינו של העותר 2. והרי לא חוסר במסמכי הוכחות למרכז חיים בירושלים הוביל להודעה על אי הכרעה בבקשה ולא ספק לגבי מקום מגורי העותרים בשנתיים שקדמו להגשתה (פרק הזמן הנחוץ להוכחת מרכז חיים בישראל על פי תצהיר שר הפנים לשעבר, מר שרנסקי), כי אם החלטה חדשה וגורפת מטעם המשיבים, שלא לאשר בקשות כגון דא עד להכרעה בבקשת האחמ"ש של ההורה הזר, או עד להגשת בקשת אחמ"ש עבור הילד, שאת נהלי הפנייה להגשת בקשה שכזו אין הם חושפים.

67. אולם, כזכור, הרשות המינהלית חייבת לשקול באופן ענייני בקשה להפעיל סמכות שברשות הנתונה לה, ולעשות בה שימוש בסבירות, במידתיות, בתום לב, ללא שרירות, מבלי שנשקלים שיקולים זרים, ותוך מתן משקל ראוי לזכויות היסוד ולעקרונות היסוד של שיטתנו המשפטית (ראו רענן הר זהב, המשפט המינהלי הישראלי (תשנ"ז-1996), בעמ' 103-109, 435-440, והאסמכתאות המובאות שם; בג"ץ 3648/97 ביג'לבהן פטל ו-31 אח' נ' שר הפנים ו-3 אח', פ"ד נג (2), 728, בעמ' 770).

68. זאת ועוד, הפעלת שיקול דעת זה צריך שתיעשה בהתאם למטרות העומדות ביסוד החקיקה שהיא מקור הסמכות. במקרה שבפנינו, עלינו לבחון את מטרות חוק הכניסה לישראל, ממנו הקישו המשיבים עד לאחרונה לעניין זה; חוק מרשם האוכלוסין אשר עוסק בין השאר ברישום ילדי תושבים במרשם; ולאור חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו. המשיב מתעלם ממחויבותו לפעול לאור תכלית החקיקה והפסיקה הישראלית ומחויבות ישראל לאמנות הבינלאומיות אותן אישרה.

69. בבג"ץ 48/89 עיסא נ' מנהלת הלשכה האזורית ואח', פ"ד מג(4), 573 הביע כבוד השופט (כתוארו דאז) ברק את השתוממותו מהימנעות שר הפנים להפעלת שיקול דעת בעניין רישום של ילדי העותרת, תושבת קבע של ירושלים הנשואה לזר:

"...המצהיר הסביר את תפיסתו שלו באשר למצב המשפטי הקיים. אין בכך כל הסבר לשיקולים שהניעו את שר הפנים שלא לעשות שימוש בשיקול דעתו, ולקבוע כי הבת תקבל את מעמד אמה".

כבוד השופט ברק דחה את טענות המשיבים, לפיהן על פי מדיניותם ילדים של נשים תושבות יירשמו באזור בשל ההנחה כי במסורת הערבית "נשים הולכות אחרי בני זוגן" וחיוב את שר הפנים לשקול את הבקשה לרישום הילדים לגופה.

70. גם במכתבה של עו"ד בקשי², מודיעים המשיבים מפורשות כי בקשה לרישום ילד במרשם האוכלוסין תישקל באופן מנותק מבקשת האחמ"ש של הורה. והנה, מתנערים המשיבים מהתחייבותם על פי פסיקת בית המשפט העליון, כמו גם הצהרתם הם, ומבלי שנימקו ופירסמו את החלטתם החדשה, נמנעים מלהפעיל את שיקול דעתם בדבר בקשות לרישום ילדים במצבו של העותר. מעניין לראות, כי השינוי במדיניותם של המשיבים התקבל עובר להחלטתם להקפיא באופן מוחלט את הטיפול בבקשות לאיחוד משפחות של אנשים ממוצא פלסטיני³, אשר לא אושרו טרם החלטת הממשלה. הנה כי כן, גורלם של מאות ילדים של תושבים תלוי בבקשת הוריהם הזרים לאחמ"ש, או בבקשה לאחמ"ש משלהם, אשר מוקפאת עד להודעה חדשה ולא ברור כיצד ניתן להגישה.

71. במקרה של העותר 2 ההודעה על אי הפעלת שיקול דעת של המשיבים בעניינו נמסרה לעותרים קרוב לשנה לאחר שבקשת העותר לרישום בנו הוגשה ללשכת המשיב 3, על פי הנוהל שהיה קיים עד אז, בעוד העותרים ממתנינים במהלך כל התקופה להכרעת המשיב.

היעדר סמכות

72. העותרים יטענו כי ההחלטה להימנע עד להודעה חדשה מלרשום ילדי תושבים במרשם האוכלוסין, מחוסרת כל בסיס משפטי. המשיבים מפרים את הזכות המוקנית לילדי תושבים החיים בישראל לקבל את מעמד הוריהם ואת זכותו של ההורה תושב הקבע להעניק מעמד לילדו בארצו. בכך הם פועלים בניגוד לדין ובחריגה מסמכותם.

²המצורף כנספח ע/13 א לעתירה זו, ראו סעיף 34 לעיל.
³על כך ראו סעיף 44 לעיל והחלטת הממשלה מס' 1813 מיום 12.5.2002, המצ"ב כנספח ע/19 לעתירה.

73. השופט המנוח ח' כהן הסביר את הרציונל העומד מאחורי עקרון החוקיות בהפעלת סמכויות כלפי הפרט בע"ב 1/65 ירדור נ' יו"ר ועדת הבחירות המרכזית לכנסת השישית, פ"ד יט (3) 365 :

"במדינה אשר בה שולט החוק, אין שוללים זכות מאדם, ויהא הוא הפושע המסוכן והבוגד הנבזה ביותר, אלא בהתאם לחוק בלבד. הכנסת היא הרשות המחוקקת, והיא אשר מסמיכה את מוסמכיה, אם רצונה בכך, לעשות לאיש כדרכו וכפרי מעלליו. בהעדר הסמכה כזאת מאת המחוקק, לא ההגיון ולא הכורח ולא אהבת המולדת ולא שיקול אחר, יהא אשר יהא – מצדיקים עשיית דין על דעת עצמו ושליטת זכות הזולת".

על כך מוסיף ר. הר זהב בספרו המשפט המינהלי הישראלי:

"כל החלטה או מעשה מינהלי טעונים עיגון בנורמה שהוחקה על ידי הכנסת או מכוחה, ופעולה שאין לה מקור בנורמה כזו, היא פעולה בחוסר סמכות". (שם, בעמ' 29).

74. העותרים יטענו עוד כי יש לראות את החלטת המשיבים כבטלה משניתנה בהיעדר סמכות בהיותה בלתי סבירה, מידתית או הוגנת, ומנוגדת לחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו.

על נושא זה עמד פרופ' יצחק זמיר בספרו הסמכות המינהלית, לאמור:

"... כפי שנפסק היא חלה [פסקת ההגבלה] גם על הרשויות המינהליות בכל הנוגע לפגיעה בזכויות שלפי חוקי היסוד... רשות מינהלית, תהא הסמכות שהוקנתה לה במקור הראשי ובמקורות משלימים אשר תהא, חייבת להפעיל את הסמכות, ככל שמדובר בזכויות אלה, בהתאם לפיסקת ההגבלה". (שם – כרך א' בעמ' 154).

החלטה המונעת מראש הפעלת שיקול דעת פרטני לגבי רישומם של ילדי תושבים ישראלים במרשם האוכלוסין בארצם, אינה יכולה לעמוד בפיסקת ההגבלה של חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו.

החלטה לא חוקתית - פגיעה בכבוד

75. הזכות לחיי משפחה כרוכה ומשולבת בזכויות היסוד של האדם – לכבוד, לחירות ולפרטיות. פגיעה בשלמות התא המשפחתי של האדם – "בתא הראשוני הזה של החברה האנושית" (כבי השופט חשין בע"א 238/53 כהן ובוסליק נ' היועץ המשפטי, פ"ד ח', 53) – היא פגיעה בכבודו של האדם.

76. הזכות להכרה בקיומו של יצור אנוש בעולם הינה בלתי נפרדת מזכויות האדם המעוגנות בחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו. כחלק אינטגרלי מהזכות לכבוד האדם, כך גם זכותו של קטין לחיות עם הוריו כמשפחה מאוחדת וזכותו של הורה לחיות עם ילדו:

"בעידן שבו 'כבוד האדם' הינה זכות יסוד חוקתית מוגנת יש ליתן תוקף לשאיפתו של אדם להגשים את הויתו האישית, ומטעם זה יש לכבד את רצונו להשתייך לתא המשפחתי שהוא רואה עצמו חלק ממנו" (ע"א 7155/96 פלוני נ' היועמ"ש, פ"ד נא (1) 160, 175).

77. מכאן, שעל כל פגיעה בזכויות אלו לעמוד בדרישות פסקת ההגבלה שבסעיף 8 לחוק היסוד: עליה להתאים לערכי מדינת ישראל, להיות לתכלית ראויה, לקיים את עקרון המידתיות, ולבוא מכוח חוק או מכוח הסמכה מפורשת בו:

"אכן מאז כוננה הכנסת את חוקי היסוד בדבר זכויות האדם, אנו משתמשים באמות המידה הקבועות בהם לשם פירושן של הסמכויות השלטוניות אשר הוענקו בחקיקה (ראשית או משנית), וזאת בין בחקיקה שהוחקה לפני חוקי היסוד אלה בין בחקיקה שהוחקה אחריהם; בין לעניין

הפגיעה בזכויות אדם "המכוסות" בשני חוקי היסוד בדבר זכויות האדם, ובין לעניין הפגיעה בזכויות אדם שאינן "מכוסות" על ידי חוקי יסוד אלה" (בג"ץ 5016/96 חורב ואח' נ' שר התחבורה ואח', פ"ד נא (4) 1, 43).

78. המשיבים נוקטים ביחס מזלזל ובלתי הוגן כלפי העותרים בהודיעם, כשנה לאחר שהוגשה הבקשה להסדיר את מעמד העותר 2, כי הבקשה תישקל בכפוף לבקשת האם לאחמ"ש. המשיבים נוקטים ביחס בלתי הוגן כלפי ציבור תושבי מזרח ירושלים כאשר הם אינם מביאים לידיעתו את שינויי המדיניות ביחס לשירות הבסיסי כל כך לו הם זקוקים, הוא רישום ילדיהם. התנהגותם זו של המשיבים עומדת בניגוד בוטה וחמור לחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו.

שיקולים זרים ושרירותיים

79. המשיבים לא הצביעו על תכלית כלשהי העומדת בבסיס החלטתם לשנות ממדיניותם המוצהרת ולא להפעיל שיקול דעת לגבי בקשה לרישום ילדים לגופה, אלא בכפוף לשיקול הדעת שיפעילו (ככלל בתוך מספר שנים) לגבי בקשת ההורה הזר לאחמ"ש.

80. בהפעילם את שיקול דעתם, אין המשיבים רשאים לפעול מכוח השררה בלבד. על משמעותה של השרירות עמד השופט שמגר בבג"ץ 246/81 לוגסי נ' שר התקשורת, פ"ד לו (2) 460, 449:

"כפשוטו ובעיקרו מתייחס ביטוי זה, לפי השקפתי, למעשה שנעשה ע"י רשות, מבלי לתת את הדעת לנתונים ולנימוקים שלפניה, תוך הסתמכות על כוחה השלטוני ותו לא...".

על כך בנושא אחר עמד גם כבוד השופט (כתוארו אז) ברק בבג"ץ 4267/93 אמיתי – אזרחים למען מינהל תקין וטוהר המידות נ' רוה"מ, פ"ד מז (5) 462, 441:

"אכן, ראש הממשלה, הממשלה וכל אחד משריה אינם רשאים לומר: 'החוק העניק לנו סמכות להפסיק כהונתו של סגן שר, ברצוננו נפסיק את כהונתו, וברצוננו נמנע מכך. שיקול הדעת הוא שלנו ונפעיל אותו כרצוננו'".

81. למשיב הסמכות לפגוע בזכות היסוד של העותר לרשום את בנו כתושב מדינת ישראל אך ורק לשם השגת תכלית ראויה, הגוברת בעוצמתה על זכותו של העותר לרשום את בנו במרשם האוכלוסין ועל זכותו של העותר 2 לקבל את מעמד אביו. לא ברור מהי התועלת שתצמח למדינה מאי רישום של הילדים במרשם האוכלוסין, תוך הפרת זכויות האב והבן ופיצול מעמדם. האפשרות היחידה העולה בדעת העותרים היא רצונם של המשיבים לשמור על מאזן דמוגרפי של רוב יהודי. על רצון זה ניתן ללמוד מפרסומים רבים בעיתונות ומהתבטאויות ציבוריות, אותם לא ניסו המשיבים 1 ו-2 להסתיר.

דוגמא מתוך מיני התבטאויות תקשורתיות של המשיבים 1 ו-2 בעניין חששם מגידול דמוגרפי של ציבור שאינו יהודי מצ"ב לעתירה ומסומנת ע/20.

לא יעלה על הדעת ששיקול זה יפגע בזכותם הבסיסית של העותר ותושבים אחרים במצבו להסדרת מעמד ילדיהם.

על פסלות הפעלת סמכות של הרשות המינהלית עקב התחשבות בשיקולים זרים ראו למשל: ע"ב 2/84, ניימן נ' יו"ר ועדת הבחירות המרכזית לכנסת האחת-עשרה, פ"ד לט (2) 225.

82. כפי שניתן לראות משינויי המדיניות התכופים של המשיבים, כמו גם מההחלטה הנוכחית עליה לא התכבדו המשיבים לתת את הדעת, המשיבים מפעילים את סמכותם כרצונם, ללא מחויבות ליתן דין וחשבון לגבי העומד מאחורי החלטותיהם ומעשיהם ולהצדיקם. אולם, המטרה הזרה העומדת בבסיס החלטת המשיבים גלויה על פניה ודומה כי אף לא נעשה ניסיון להסוותה.

אי פרסום החלטה

83. מיותר להכביר מילים על החשיבות העצומה שבפרסום החלטות ונהלים מצד הרשות. ניתן לראות מהתיאור לעיל כי המשיבים הקפידו במהלך השנים, שלא לפרסם את מדיניותם המשתנה, באופן בו התושבים נאלצו לגלות מדי זמן מה על השינויים ביחס לזכויותיהם וצורכיהם הבסיסיים ביותר, עליהם אמונים המשיבים, רק לאחר ביקורים תכופים בלשכת משרד הפנים או באמצעות פרסומים מטעם ארגוני זכויות אדם.
84. זכותו של הציבור לדעת ולקבל מידע מרשויות השלטון על פעולותיהן, היא זכות אשר זכתה להכרה מפורשת בחקיקה ובפסיקה הישראלית. זכות הציבור לדעת היא אמצעי חיוני לקיומה של ביקורת ציבורית על פעולותיהן של רשויות השלטון; היא חשובה להבטחת אמון הציבור בפעולותיהן של הרשויות, כי אין לקיים אמון הציבור על יסוד הנסתר. זכות הציבור לדעת היא אף זכותו של כל אחד בציבור לגישה בלתי אמצעית למידע שאוצרות רשויות השלטון בידיהן מתוקף תפקידן. כנגד זכות הציבור לדעת עומדת "חובתם של נושאי תפקידים ציבוריים ליתן מידע לבני הציבור". (בג"ץ 1601-1604/90 שליט ואח' נ' פרס ואח', פ"ד מא(3) 365).
85. החלטת המשיבים לשנות ללא כל הודעה את הליך רישום הילדים, ולהתנות זכות בסיסית זו של ילד להירשם בהחלטה בדבר בקשת האחמ"ש של הוריו, אשר הטיפול בה, כאמור, אורך שנים רבות, הינה חמורה ביותר ומסוכנת. כמתואר לעיל, העותרים קיבלו תשובות משתנות מטעם המשיב 3, אשר המשותף לכולן הוא ראשית, היעדר הסבר והימנעות מלענות על שאלות שהעלתה העותרת 3 (ראו נספח ע/9 לעיל), ושנית, חוסר רצון בולט לרשום את העותר 2 במרשם האוכלוסין. בהוצאת החלטה כתובה ופרסומה יש משום ערובה לקיום מרכיב של שיקול דעת ביסוד החלטה.
86. לפיכך, נכון להיום, מצד אחד ברור כי המשיב מסרב לרשום במרשם אוכלוסין את העותר 2 וילדים במצבו, ומאידך לא ברור מהו הדין שנקבע לשיטת המשיבים לעניין רישום ילד - כל הודעה בדבר שינוי המדיניות לא פורסמה ונהלים וקריטריונים אינם בנמצא. המשיבים מרשים לעצמם לנהוג בתושבי מזרח ירושלים ככל שיעלה על רוחם. המשיבים עושים דין לעצמם מבלי לבחול בשינוי ההגדרות והפרוצדורות, בנסיגה מהחלטות מחייבות של בית המשפט העליון ומהצהרות קודמות שלהם. המשיבים לא מוצאים לנכון ליידע את הציבור, אשר נפגע מהשינויים וזקוק למידע, בדבר זכויותיו והאופן בו הוא יוכל לממשן, לפחות נכון לתקופה קצרה מסוימת.
- לעניין החובה לפרסם קריטריונים ונהלים ראו בג"ץ 5537/91 אפרתי נ' אוסטפלד ואח', פ"ד מו(3) 501; בג"ץ 3648/97 סטמקה ואח' נ' שר הפנים ואח', פ"ד נג(2) 728, 767-768.
87. מיותר לציין כי ההכרח בפרסום נהלים גובר כשמדובר באוכלוסייה שמטבע המציאות החברתית ממודרת ממקורות מידע, מודעת פחות לזכויותיה, ובעלת נגישות נמוכה יחסית לאמצעים לבירור זכויותיה (כגון היוועצות עם עורך דין). אוכלוסייה זו היא גם זו הנזקקת יותר מכל אוכלוסייה אחרת למידע אודות זכויותיה בעניין רישום ילדים, שכן עבורה הפרוצדורה מסובכת למדי ומשתנה תדיר, בעוד רישומם של ילדי אזרחים נעשה עובר ללידתם, ללא צורך בכל פרוצדורה או הוכחה.
88. כמתואר בסעיפים 19-26 לעיל, העותרים למדו על מדיניות המשיב בעניין רישום ילדים במצבו של העותר רק כשנה לאחר שהוגשה הבקשה לרישום העותר 2, על פי הפרוצדורה שהנהיגו המשיבים נכון לאותה תקופה. רק בעקבות פניות העותרת 3, התקבלו תשובות מטעם המשיב, אולם עד היום לא התקבלה תשובה ברורה. שאלות שהעלתה העותרת 3 במכתביה מיום 25.7.02 ו-11.8.02 נותרו ללא מענה.
89. העותרים טוענים כי כתוצאה מהיעדר פרסום של החלטות המשיב, משפחות רבות, שאינן מיוצגות, ממתירות עד היום לשינוי רישום ילדיהן וספק רב אם תושבים במצבם של העותרים, ללא ייצוג, היו זוכים למענה כלשהו מהמשיב. עד היום לא ענו המשיבים לשאלות העותרת 3 באשר לבסיס החוקי של ההחלטה לקשור בין נושא רישום ילדי תושבים לבקשת האחמ"ש של ההורה הזר. ספק אם אכן קיים בסיס חוקי ומשנה כתובה ומסודרת בנושא.

אפליה

90. בהתנניית זכותו של העותר לרשום את בנו במרשם האוכלוסין הישראלי בטיפול המשיבים בבקשת האחמ"ש שהוגשה עבור אשתו, נוקטים המשיבים בדרך של אפליה פסולה ונוהגים על פי מדיניות של איפה ואיפה בין תושבי ישראל בני הלאום הערבי הנשואים לזרים לבין שאר תושבי ישראל, המתגוררים בישראל ומחוץ לגבולותיה המוניציפליים.

91. כאשר הוחלו החוק והמשפט הישראלי על מזרח ירושלים, הוחל עמם גם עקרון השוויון ועקרון כבוד האדם וחירותו. בבוא המשיב להפעיל את סמכותו לרשום את בנו במרשם האוכלוסין הישראלי, חייב היה לתת את המשקל הראוי לזכותו של העותר, כתושב מזרח ירושלים, לשוויון עם שאר תושבי המדינה, ולהשוות ככל האפשר את זכותו של העותר להעניק מעמד לבנו לזכותם זו של שאר תושבי המדינה, למשל אלו שלא נשואים לתושבים זרים, שילדיהם נולדו מחוץ לישראל. הוא הדין לעניין שאר זכויות היסוד של האדם בישראל.

92. עקרון השוויון אוסר על המשיבים להפלות את הילדים נשוא עתירה זו ביחס לילדים אחרים תושבי ישראל, מטעמי לאום ומעמד. היעדר חקיקה ראשית ומשנית באשר לזכות הילדים להירשם, שינויי המדיניות התכופים בנושא, הקפאת הזכות לקבל מעמד של ילדים שנולדו או נרשמו בשטחי הגדה המערבית המתגוררים עם ההורה התושב בישראל, היותו ההליך ממילא שונה ומשתנה תדיר – כל אלה מהווים אפליה פסולה.

חוסר תכליתיות, חוסר סבירות וחוסר הוגנות

93. חובת הרשות המינהלית לפעול בסבירות, מידתיות, הוגנות ולשם השגת תכלית ראויה, עקרונית-על הם, החולשים על מרחב שיקול הדעת של המשיבים. כך בדרך-כלל, וכך במיוחד בהפעלת סמכות חריגה זו לפגוע בחפים מפשע על לא עוול בכפם.

94. אי הפעלת שיקול דעת בעניין בקשת העותרים לגופה, מעלה חשש לשיקולים זרים ומהווה חריגה מאמות מידה של סבירות והגינות שעל רשות מינהלית להפעיל.

העותרים יטענו כי המשיבים פעלו ללא כל תכלית ראויה המגבה את צעדיהם, שהשפעתם על כל ההיבטים בחיי העותרים מכרעת. לפיכך, החלטתם נגועה בחוסר סבירות קיצוני.

ראו לעניין זה: בג"ץ 1689/94 הררי ואח' נ' שר הפנים, פ"ד נא (1), 15 ובג"ץ 840/79 מרכז הקבלנים נ' ממשלת ישראל והבונים בישראל, פ"ד ל"ד (3), 729 ובמיוחד בעמודים 745-746, דברי כבוד השופט (כתפקידו אז) ברק לאמור:

"המדינה באמצעות הפועלים בשמה היא נאמן של הציבור, ובידיה הופקד האינטרס הציבורי והנכסים הציבוריים לשם שימוש בהם לטובת הכלל... מעמד מיוחד זה הוא המטיל על המדינה את החובה לפעול בסבירות, ביושר, בטוהר לב ובתום לב. אסור למדינה להפלות, לפעול מתוך שרירות או חוסר תום לב, להימצא במצב של ניגוד עניינים. קיצורו של דבר עליה לפעול בהגנות".

95. אין יחס הגיוני או הכרחי בין התועלת שתצמח מהסירוב לרשום ילדים של תושבים במרשם האוכלוסין, אם יש כזו, לבין היקף הפגיעה בזכויות יסוד. הפגיעה בתושבים ובילדיהם עולה על המידה הנדרשת להשגת כל תכלית כשרה.

96. לא יעלה על הדעת כי במדינה מתוקנת ודמוקרטית תחליט הממשלה בחדרי חדרים על מדיניות לפיה ילדיו של תושב לא יירשמו במרשם האוכלוסין, ובו בזמן תכיר בתושבות המשפחה ובמרכז חייה בישראל.

סיכום

97. המשיבים משנים את מדיניותם השכם והערב: תושבי המדינה לא יודעים על פי מה לנהוג, שכן, תקופה מסוימת גברים בלבד יכולים לרשום את ילדיהם, לאחר מכן הילדים נרשמים במעמד ארעי וכעת ילדים שנולדו בישראל נרשמים וילדים שנולדו מחוץ לה נותרים ללא מעמד.

98. המשיב 3 מוסר תשובות מגוונות באשר לאופן בו ניתן לרשום ילד: תחילה ניסה להימנע מהכרעה באמצעות הטענה כי העותר לא הוכיח מרכז חיים בישראל; משהובהר כי הוכחות מלאות המעידות על מרכז חיי העותר ובנו בישראל סופקו ללשכתו, מסר המשיב תשובה שונה, לפיה הבקשה לרישום תידון במסגרת בקשת האחמ"ש של האם; כאשר העלתה העותרת 3 את הטענה כי על בקשות מסוג זה להישקל בנפרד, ענה המשיב כי רישומו של העותר 2 "מחייב תהליך אחמ"ש"; אולם לאחר בקשת העותרת 3 לברר פשר הודעה זו, חזר המשיב על הודעתו כי הבקשה תידון במסגרת בקשת האחמ"ש של האם. וזכיר כי הבקשה לרשום את העותר 2 במרשם האוכלוסין הוגשה לפני למעלה משנה.

99. העותרים ותושבים אחרים במצבם זכאים לדעת מהי מדיניות המשיבים באשר לזכותם לרשום את ילדיהם ומהו האופן בו ניתן לממש זכות זו. שמירת המשיבים בינם לבין עצמם דבר שינויי המדיניות, עומדת בניגוד לכללי המינהל התקין. על המשיבים להפעיל את סמכויותיהם בהתאם למשפט המינהלי, הכולל בחובו הגבלות חוקתיות על הפעלתה של סמכות הפוגעת בזכויות יסוד ומצריך הסדרת נושא בסיסי כל כך כהסדרת מעמדם של ילדים קטנים בחקיקה ובנהלים, כמו גם קיומם של קריטריונים ברורים להפעלת שיקול הדעת.

100. בהיות העותר 2 בנו של תושב קבע של המדינה, המתגורר עם אביו בישראל, הוא זכאי להירשם כתושב קבע. המשיבים, אם כן, מפירים באופן בוטה זכויות יסוד של העותרים ותושבים אחרים במצבם: לחיי משפחה, ליציבות וליחס הוגן ושוויוני. אשר על כן, הפגיעה בתא המשפחתי של העותרים מנוגדת למשפט הפנימי הישראלי, למשפט הבינלאומי ופוגעת בכבוד האדם של העותרים.

101. בית המשפט מתבקש אפוא לחייב את המשיבים לנהוג על פי שלטון החוק ועל פי אמות מידה של סבירות והגינות ולהבטיח את טובתם וזכויותיהם של תושבי המדינה ושל ילדיהם.

מכל הטעמים האלו, מתבקש בית המשפט הנכבד להוציא צו על תנאי כמבוקש בראשית העתירה, ולאחר קבלת תשובת המשיב לצו על תנאי, להפכו למוחלט ולחייב את המשיב בתשלום הוצאות משפט.

ירושלים, היום 23 בינואר, 2002

עדי לנדאו, עו"ד
ב"כ העותרים

(ת.ש.15510)